

[taito | lappi]

KÄDENTAITOJEN VERKKO-OPETUSMALLI

Käytännönläheinen malli käsityön verkko-opetuksen järjestämiseen

Merja Timonen
Taito Lappi ry
Maaliskuu 2014

LAPIN LIITTO

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	3
1.1	Käsityön opetus Suomessa	4
1.2	Käsillä tekemisen merkitys ihmiselle	5
1.3	Muut kädentaitojen verkko-opetuksen tutkimukset ja kokeilut	6
2	KÄSITYÖ VERKOSSA	8
2.1	Sosiaalinen media ja käsityöyhteisöt	8
2.2	Punomo.fi -verkkosivusto	9
2.3	Käsityötaidon opettaminen ja käsityöopetus verkossa	10
3	VERKKO-OPETUKSEN TUOMA LISÄARVO KÄSITYÖN OPETUKSELLE	11
3.1	Yhteisöllisyys	11
3.2	Ajankäytön optimointi	12
3.3	Erilaiset kohderyhmät ja palvelun tavoitettavuus	12
3.4	Muut hyödyt	13
4	KÄDENTAITOJEN VERKKO-OPETUSMALLI	15
4.1	Verkko-oppimisympäristö	16
4.2	Opetuksen suunnittelu	18
4.3	Opetuksen toteuttaminen	23
4.4	Arviointi	27
5	KÄDENTAITOJEN VERKKO-OPETUKSEN RAHOITUS	29
5.1	Kuntien ja valtion avustukset	29
5.2	Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ja mainostuotot	30
5.3	Omarahoitus ja kädentaitojen verkko-opetuksen tuotteistaminen	31
6	YHTEENVETO	32
	LÄHTEET	34

1 JOHDANTO

Verkon välityksellä tapahtuvan palvelun määrä kasvaa koko ajan. Internetissä tai mobiililaitteiden erilaisilla sovelluksilla voi maksaa laskut, hoitaa vakuutusasiat, asioida erilaisten virastojen verkkopalvelussa ja saada apua erilaisiin ongelmiin. Myös opetus on siirtynyt verkkoon jo kauan sitten. Enää ei puhuta opintojen suorittamisesta osittain verkossa, vaan jopa ammattikorkeakoulun tutkinnon voi suorittaa täysin verkon välityksellä. Käsityötä verkkoon on vienyt jo vuodesta 1996 alkaen Käspaikka, joka tunnetaan nykyisin nimellä Punomo.fi.

Käsityö verkossa ei ole enää uusi asia, eikä ole käsityön verkko-opetuskaan. Käsityön verkko-opetuksesta on tehty erilaisia kokeiluja jo lähemmäs 10 vuoden ajalta, mutta se on edelleen kehittämisen asteella. Käsityön verkko-opetukselle ei ole ollut olemassa mitään mallia, vaan tämän projektin tarkoituksena on ollut luoda sellainen auttamaan kaikkia niitä tahoja, jotka jo järjestävät tai aikovat järjestää kädentaitojen verkko-opetusta.

Alku kädentaitojen verkko-opetusmallin luomiselle lähti Taito Lappi ry:n käsityön verkkokurssien Pilot-hankkeesta, joka toteutettiin syksyllä 2012. Tämän hankkeen ajatuksena oli selvittää onnistuuko kädentaitojen opetus puhtaasti verkon välityksellä henkilöille, jotka omaehtoisesti halusivat oppia uuden käsityötekniikan. Hankkeen menestyksen vuoksi koettiin tarvetta kehittää kädentaitojen verkko-opetusta edelleen, joten aloitettiin Lapin liiton rahoittama EAKR-projekti, jossa kädentaitojen verkko-opetuskokeilujen avulla oli tavoite luoda kädentaitojen verkko-opetusmalli. Tämä valmis enemmänkin käytännönläheinen malli on koottu osista, jotka esitellään kappaleessa 3. Kädentaitojen verkko-opetusmalli on tarkoitettu hyödynnettäväksi lähinnä vapaan sivistystyön toimijoiden antamassa käsityön opetuksessa.

Kädentaitojen verkko-opetusmalli on koottu pääasiassa projektiin kuuluneiden neljän eri verkko-opetuskokeilun ja niistä saadun palautteen perusteella. Opetusmallissa on huomioitu myös projektipäällikkö Merja Timosen kokemus erilaisista verkkokursseista ja verkko-oppimisympäristöistä. Sen lisäksi on käytetty apuna käsityön verkkokurssien Pilot-hankkeesta saamia kokemuksia sekä muita tutkimuksia ja verkko-opetuskokeiluja, joita käsityön verkko-opetuksen alalta on tehty. Näitä tutkimuksia on mainittu kappaleessa 1.2.

1.1 Käsityön opetus Suomessa

Perusopetuslain mukaan kunta on velvollinen järjestämään perusopetusta sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille. Perusopetuksen laajuus on yhdeksän vuotta ja käsityön opetus kuuluu yhtenä osa-alueena perusopetuksen oppimäärään. Käsityön opetuksessa noudatetaan perusopetuksen opetussuunnitelmaa ja sen tehtävänä on kehittää oppilaan käsityötaitoa itsetunnon kasvattamiseksi sekä ilon ja tyydytyksen kokemiseksi työstään. Vuosiluokilla 1-4 annetaan tasapuolisesti opetusta sekä teknisessä että tekstiilityössä. Tämän jälkeen oppilaitoksilla on hyvinkin erilaisia ratkaisuja toteuttaa käsityön opetusta. Peruskoulun opetussuunnitelmaa ollaan muuttamassa ja muutokset tulevat voimaan vuodesta 2016 alkaen. Muutokset ravistelevat myös käsityön opetusta siinä määrin, että on hyvä pohtia käsityöopetuksen ja käsityötaitojen säilyttämisen tulevaisuutta uudessa valossa.

Käsityön perusopetuksen lisäksi käsityötä on mahdollista opiskella taiteen perusopinoina. Taiteen perusopetusta voivat järjestää kuntien lisäksi myös kuntayhtymät, rekisteröidyt yhteisöt ja säätiöt luvanvaraisena. Lisäksi taiteen perusopetusta voidaan järjestää myös valtion oppilaitoksessa. Taiteen perusopetus on tavoitteellista ja etenevää lähinnä lapsille ja nuorille järjestettävää eri taiteenalojen opetusta. Opetuksen tarkoituksena on antaa oppilaalle valmiuksia ilmaista itseään ja hakeutua jatko-opintoihin asianomaiselle taiteenalalle ammatilliseen ja korkeasteen koulutukseen. Käsityön taiteen perusopetus luo edellytykset myös elinikäiselle harrastamiselle ja visuaalisen kulttuurin kehittämiseksi. Käsityön opetuksen tavoitteena on oppilaan ymmärrys käsityön merkityksestä ihmisen hyvinvointiin. Käsityön taiteen perusopetusta voidaan antaa yleisen tai laajan oppimäärän mukaan, ja opetusta säätelee laki taiteen perusopetuksesta.

Käsityön opetusta järjestävät myös vapaan sivistystyön toimijat, kuten kansanopistot, kansalaisopistot, opintokeskukset, kesäyliopistot ja erilaiset neuvontajärjestöt. Näiden tahojen järjestämä opetus on yleissivistävää, harrastustavoitteista ja yhteiskunnallista. Opiskelumuotoja ovat yleensä erilaiset kurssit joko lyhyt- tai pitkäkestoisena. Käsityötä opetetaan edellä mainittujen lisäksi myös ammatillisina ja korkeakouluopinoina.

1.2 Käsillä tekemisen merkitys ihmiselle

Käsillä tekemisen rooli ja muoto on muuttunut voimakkaasti vuosikymmenten aikana. Ennen käsitöitä tehtiin lähinnä sen hyödyn vuoksi. Vaatteet tehtiin itse, vanhoja paikattiin ja niistä muotoiltiin uutta toisenlaiseen tarkoitukseen. Vaatteen kiertokulku päättyi usein lopulta räsymattoon, jossa vaate eli vielä vuosikymmeniä. Tekemällä itse saatiin edullisesti sellaista, mihin muutoin ei olisi ollut varaa.

Nykyään massatuotannon aikana käsitöiden tekemiseen saa uppoamaan rahaa huomattavasti enemmän kuin mitä valmis tuote kaupoissa maksaisi. Silti käsityö on yksi kasvavista harrastusmuodoista. Kyse ei siis ole enää siitä, että saisi edullisemmin jonkin asian. Kyse on siitä, että halutaan tehdä käsillä jotain ja halutaan vastapainoa muun muassa tietokonetyöskentelylle. Työn muuttuessa yhä automatisoituneemmaksi ja tietotekniikan hallitessa työaika korostuu vapaa-ajalla tehtävä kädentaitojen monipuolinen harjoittaminen entisestään. Käsitöiden tekemisestä haetaan erityisesti hyvinvointia, mutta käsillä tekeminen edustaa usein myös kestävästä kehitystä ja kierrätystä.

Käsillä tekemisen vaikutukset ihmisen hyvinvoinnille ovat hyvin tiedossa. On sanottu, että ”aivot huutavat toimintaa käsille” ja ”käsitöiden pitäisi olla ihmisoikeus”. Käsillä tekeminen parantaa keskittymiskykyä ja ongelmanratkaisutaitoa. Se vaatii matematiikan hallitsemista sekä käden ja silmän koordinaatiota. Käsillä tekeminen opettaa myös epäonnistumista, ja sitä käytetään myös yhtenä terapian muotona. Kehittämispäällikkö Eija Vähälän mukaan neulominen jopa rauhoittaa sydämen sykettä. Olli Luukkaisen mukaan käsillä tekeminen puolestaan harjaannuttaa oikean aivopuoliskoa aivan kuten lihasharjoittelu lihaksia. Ja kuten lihasten suhteen, jos aivoja ei harjaannuta, ne surkastuvat.

Yle uutisoi jo reilu vuosi sitten, että käsityö on huippusuosittua. Vuosi 2013 olikin käsityön juhlavuosi, kun Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito ry täytti 100 vuotta ja Suomen käsityön museo puolestaan 125 vuotta. Taito ry:n toiminnanjohtaja Marketta Luutonen kommentoi haastattelussa käsityön olleen sata vuotta sitten useimmille ihmisille pakko ja osa arkea. Nykyään käsityö edustaa puolestaan enemmänkin elämän luksusta, iloa ja hyvinvointia. Käsityö on ihmiselle tapa toteuttaa itseään.

1.3 Muut kädentaitojen verkko-opetuksen tutkimukset ja kokeilut

Kädentaitojen verkko-opetuksesta on tehty erilaisia kokeiluja jo lähemmäs 10 vuotta. Tarja Krögerin Joensuun yliopistolle tehdyssä väitöskirjassa (2003) tutkittiin käsityön verkko-oppimateriaalien moninaisuutta ”Käspaikka”-verkkosivustossa. Käspaikka syntyi jo vuonna 1996 Pirjo ja Turkka Sinervon järjestämällä tekstiiliopettajien Internet-kurssilla Käsityön TietoBoxi -nimellä. Käspaikka tunnetaan nykyään nimellä Punomo.fi, ja se on tällä hetkellä suurin suomalainen käsityön verkkopalvelu, joka kokoaa yhteen käsityön tietoaainesta ja ohjeita, käsityön alalla tehtyjä tutkimuksia, käsityön harrastajia ja ammattilaisia, myyjiä sekä ostajia. Huikea määrä tietoa käsityöalueelta on osoittautunut haastavaksi ylläpidon kannalta. Punomo.fi -sivustoa ylläpitää tällä hetkellä Punomo Networks Oy, jonka apuna toimii tukiyhdistys Käsityö verkossa ry.

Matti Voutilaisen tietojenkäsittelylaitokselle tekemässä Pro gradu -työssä (2007) kokeiltiin pienimuotoisesti puutyötöiden opettamista verkon avulla 14 ammattioppilaitoksen aikuisopiskelijalle. Aiheena kurssilla oli intarsia. Opiskeluun sisältyi 5 yhteistä tapaamista, joissa opiskelijat itsenäisesti opiskelivat verkkokurssin aiheita. Lisäopintoja heillä oli mahdollista tehdä kotona. Opintojakson lopussa järjestettiin teoriakoe ja oppilaat tekivät harjoitustyön. Pro gradu -työn tuloksena todettiin, että rajatun käsityöaiheen opettaminen verkon välityksellä onnistuu, vaikka oppilaalla ei ole aiempaa kokemusta aiheesta. Tutkimuksessa nostettiin esille verkkomateriaalin luotettavuuden ja käytettävyyden merkitys sekä vertaisoppiminen opiskelijoiden kesken.

Länsi-Pirkanmaan koulutuskuntayhtymän Petäjä-opiston Moodle-on-Demand -hankkeessa (2008-2009) käsityön verkko-opetuskokeiluissa testattiin verkko-opetuksen soveltuvuutta kansalaisopiston kädentaitojen opetukseen. Opetushallituksen rahoittamassa hankkeessa kokeiltiin verkko-opetusta monimuoto-opetuksena, verkkotuettuna lähiopetuksena ja etäopetuksena. Verkko-opetusta yritettiin jopa hyödyntää osana taiteen perusopetusta. Oppimisolustana Petäjä-opistossa käytettiin Moodlea. Kokeiluista saatiin hyviä kokemuksia, joiden perusteella pyritään kehittämään Petäjä-opiston verkkokurssitarjontaa. Petäjä-opiston Moodle-palvelin toimii tällä hetkellä vain opiston sisäisessä verkossa eikä opistolla ole kädentaitojen verkkokurssitarjontaa kurssiluettelonsa perusteella.

Irma Maasillan Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoululle vuonna 2011 tehdyssä opinnäytetyössä selvitettiin mahdollisuutta kädentaitojen verkko-opetukseen Joensuun seudun kansalaisopistossa. Taito Lappi ry

Opinnäytetyössä järjestettiin verkko-opetuskokeilu, jossa opetettiin villasukan kantapääkavennusta. Opetusmateriaalina toimi video, joka ladattiin YouTube-palveluun. Linkki videoon julkaistiin kansalaisopiston Facebook-sivulla ja blogissa. Tutkimuksen perusteella pyrittiin selvittämään mistä vastaajat etsivät kädentaidon tietoa ja ovatko he opiskelleet ja haluaisivatko he opiskella internetin välityksellä. Lisäksi pyrittiin selvittämään videoiden toimivuutta mahdollisena verkko-opetuksen välineenä. Tutkimuksen tulokset olivat myönteisiä. Joensuun seudun kansalaisopistolla on keväällä 2014 verkkokursseja, mutta ei kädentaitojen alueelta. Opisto käyttää Moodle-oppimisympäristöä.

Helka Lehden vuonna 2012 valmistuneessa Pro gradu -työssä on suunniteltu yläasteen tekstiilikäsityön kurssi etäkoulu Kulkurille. Kulkuri on osa Kansanvalistusseuraa, ja sen tarkoituksena on ylläpitää ja kehittää ulkomailla asuvien suomalaisten lasten ja nuorten suomen kielen taitoa sekä vahvistaa suomalaista kulttuuri-identiteettiä. Kulkuri on Opetushallituksen tukema hanke. Opetus tapahtuu perusopetuksen opetussuunnitelman mukaisesti etäopetuksena verkossa. Helka Lehden tekemän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää verkkokurssin käytettävyyttä peruskoulun kädentaitojen opetuksessa. Kyseessä oli ensimmäinen käsityön verkkokurssi perusopetukseen. Etäkoulu Kulkuri käyttää Peda.net -oppimisympäristöä. Etäkoulu Kulkurin käsityöopetus on edelleen toiminnassa.

Uusin verkko-opetuskokeilu kädentaitojen alalta on loppuvuodesta 2012 julkaistu matonkudonnan tablettikurssi Matonkudonnan perusteet. Kurssi on Suomen Verkko-opiston koordinoima, ja kurssi toteutettiin yhteistyössä Espoon työväenopiston ja Rockway Oy:n kanssa. Tekes on tukenut yhteistuotantoa, joka on tietävästi ensimmäinen tablettimuodossa oleva kädentaitojen kurssi. Kurssin listahinnaksi on arvioitu 20 000 - 30 000 euroa, jonka lisäksi on tullut opiston henkilöstökulut. Sovellus on ollut ladattavissa App Storesta iPad ja iPhone -laitteille. Toistaiseksi sovellusta ei ole saatavilla muille laitteille. Matonkudonnan perusteet on ensimmäinen osa Käden Taidot -sovelluksien sarjaa. Sarjaan ei ole vielä toistaiseksi tullut muita kädentaitojen sovelluksia. Kurssi on Sivistys.net -sivuston artikkelin mukaan käytössä Espoon työväenopiston kaikilla kudonta-asemilla, joille on hankittu tabletit opiskelua varten.

2 KÄSITYÖ VERKOSSA

Käsityö näkyy verkossa monenlaisina muotoina. Käsityön harrastajat ovat vallanneet jalansijaa myös sosiaalisessa mediassa. Erilaiset käsityöblogit ovat suosittuja sekä kirjoitusaiheina että seurattavina kohteina. Käsityöharrastajille on olemassa myös erilaisia yhteisöjä, joissa pitää jäsenensä ajan tasalla käsityön maailmasta.

Suomessa internetin käsityöverkosta ylläpitää lähinnä Punomo.fi, jolla on merkittävä rooli suomalaisen käsityön kokoamisessa yhdelle sivustolle. Ohjattu käsityöopetus verkossa on Suomessa vielä lapsen kengissä, sillä tarjontaa ei juuri ole. Maailmalla sen sijaan käsityöverkkokurssit ovat kasvava trendi.

2.1 Sosiaalinen media ja käsityöyhteisöt

Sosiaalisen median palveluita ovat esimerkiksi Facebook, erilaiset blogiportaalit, YouTube, Pinterest, Flickr, Instagram ja Twitter. Yhteistä sosiaalisessa mediassa jaetulle käsityölle on yleensä omien kokemusten ja käsitöiden avoin jakaminen. Yksi avoin tapa jakaa esimerkiksi käsityön opetusvideoita on YouTube -palvelu, josta löytyy lukuisia sekä suomenkielellä että muilla kielillä löytyviä videoita erilaisten käsitöiden toteuttamisesta. Esimerkiksi sanahauulla ”crochet” löytyy virkkauksen perussilmukoita opettava video, jota on katsottu yli 4,5 miljoonaa kertaa. YouTuben suosioista kertoo esimerkiksi se, että suosituimpia videoita saatetaan katsoa jo yhden päivän aikana satoja tuhansia kertoja.

Käsityöblogit on jo ”vanha juttu”. Käsitöistä bloggaaminen ja käsityöblogien seuraaminen onkin tällä hetkellä huippusuositun. Vaikka käsityöblogit kuuluvatkin yksiin seuratuimmista blogeista, niiden näkyvyys suurimmissa blogiportaaleissa on pieni verrattuna muoti-, sisustus-, liikunta- ja ruokablogeihin. Käsityöbloggausta pidetäänkin ehkä kotikutoisena eikä sen kaupallisuus kiinnosta, vaikka potentiaalia olisi enemmän kuin voisi kuvitella. Yksi blogialustoista on Blogilista.fi, josta löytyy noin 54 000 erilaista blogia. Blogilista.fi:n kanavahaun mukaan käsityö/askartelu on suosituin aihe, mutta ei kuitenkaan luetuin. Muita blogialustoja ovat esimerkiksi WordPress, Blogger ja Vuodatus.net, joka on 100 % kotimainen blogipalvelu.

Facebook tarjoaa myös oivan tavan jakaa omia käsitöitään ja tarinoitaan. Facebookissa kuvia ja kommentteja on helppo ja nopea jakaa. Facebook onkin täynnä erilaisia suljettuja tai avoimia ryhmiä sekä yhteisöjä, joissa käsityön tekijät kohtaavat toisensa. Hakusanalla ”käsityöt” löytyy noin 10 250 henkilöä, jotka ovat ilmaisseet tämän kiinnostuksen aiheeksi. Kansainvälisemmin haettuna sanalla ”crafts” löytyy lähes 700 000 henkilöä, jotka ovat kiinnostuneet aiheesta. Suomessa suosittuja Facebook-ryhmiä ovat esimerkiksi julkinen Käspaikka, jolla on noin 9 500 jäsentä. Muita suosittuja ovat yhteisöt Käsityö elämässä (yli 2 000 tykkääjää ja Neulojat (noin 6 500 tykkääjää) sekä suljetut ryhmät Käsityökanava (reilut 3 000 jäsentä), Virkkaus (reilu 4 000 jäsentä) ja Neulonta (reilu 7 000 jäsentä). Facebookin ongelmana on, että ryhmien jäsenten tulee olla myös Facebookin jäseniä. Kaikki eivät kuitenkaan halua liittyä Facebookiin.

Ravelry on luultavammin maailmanlaajuisesti suosituin sosiaalisen median käsityöyhteisö, jonne on kokoontunut neulomisesta, virkkaamisesta, kehräämisestä, kudonnasta, värjäämisestä ja suunnittelusta kiinnostuneita ihmisiä. Suosiosta kertoo se, että palvelussa on yli 4 miljoonaa käyttäjää ympäri maailman. Palvelu on ilmainen, ja sitä ylläpidetään lähinnä mainostuloilla. Muita käsityöyhteisöjä ovat esimerkiksi Craftster ja Crochet Me.

2.2 Punomo.fi -verkkosivusto

Punomo.fi -sivuston tie sai alkunsa jo vuonna 1996 Käsityön TietoBoxi -nimellä ja uudistui vuoden 2001 marraskuussa Käspaikaksi osana Opetushallituksen perusopetuksen virtuaalikoulu - kehittämishanketta. Tänä päivänä Punomo.fi sisältää huikean määrän käsityön tietoa ja ohjeita käsitöiden tekemiseen. Sivusto kokoaa yhteen käsityön alalla tehtyjä tutkimuksia ja tarjoaa käsityöläisille paikan myydä omia tuotteitaan perustamatta omaa verkkokauppaa. Nykyään sivustolla on noin 160 000 käyttäjää kuukausittain, joten Punomo.fi-sivustolla on merkittävä rooli käsityöopetuksessa Suomessa.

Punomon tavoite on tulla itseään kannattelevaksi verkkopalveluksi, josta löytyy kaikki tarvittava käsitöistä. Punomo.fi/teeitse -sivuston laajaa sisältöä saa käyttää vapaasti henkilökohtaisissa tarkoituksissa ja alan tutkimustyössä. Sisällön on tuottanut laaja joukko käsityöalan opettajia ja opiskelijoita. Sisältöä voi hyödyntää myös opetuksessa ja koulutuksessa, kunhan hankkii oppilaitoslisenssin. Oppilaitoslisenssi mahdollistaa myös materiaalien muokkaamiseen

opetustilanteen mukaan. Materiaalien käyttö osana mitä tahansa julkaisua on tekijänoikeuksien suojauksen alainen.

2.3 Käsityötaidon opettaminen ja käsityöopetus verkossa

Käsityön oppiminen on taidon oppimista, mutta taidon oppiminen ei ole pelkästään tiedon omaksumista. Verkko-opetuksessa opetetaan yleensä tietoa, joka on helppo omaksua myös verkon välityksellä. Käsityötaidon oppimisessa omaksuttu tieto pitää siirtää käsiin eikä sekään vielä riitä. Käsityötaidon oppiminen vaatii harjoittelua, jotta tulee taitavaksi käsityöntekijäksi. Taitava käsityöntekijä ei pelkästään osaa käsityötekniikkaa, vaan hallitsee kokonaisuuden: tiedon käsityötaidon taustalla ja taidon tehdä käsityötä ja soveltaa osaamistaan. Aristoteleksen mukaan taidon osoituksena on kyky opettaa.

Käsityön opetuksessa puhutaan paljon myös niin sanotusta hiljaisesta tiedosta, joka tarkoittaa intuitiivista ja subjektiivista taitoa kuvaavaa tietoa. Hiljaista tietoa ei ole mahdollista oppia kirjoista ja lehdistä eikä sitä ole helppo opettaakaan. Hiljainen tieto siirtyy yleensä matkimalla ja jäljittelemällä taitavampaa käsityöntekijää ja kuuntelemalla mitä hän sanoo. Perinteisessä kisällimestari -asetelmassa kisälli oppii mestarilta hiljaista tietoa aikaa myöten, jolloin kisällistäkin tulee jossain vaiheessa mestari.

Suomessa käsityön opetuksesta verkossa on tehty enimmäkseen vain erilaisia kokeiluja, Pilot-tyyppisiä kursseja ja selvityksiä käsityön opetuksesta verkon välityksellä. Näistä on kerrottu edellä. Tällä hetkellä toimivaa käsityön verkko-opetusta tarjoavat Etäkoulu Kulkuri perusopetuksen tekstiilikäsityökurssin muodossa ja Taito Lappi muutamien käsityöverkkokurssien tarjonnalla. Sen lisäksi Espoon mattokurssi tablettikurssina on edelleen ladattavissa App Storesta. Suomessa ohjatut käsityöverkkokurssit eivät ole löytäneet vielä markkinarakoaan ainakaan maksullisena, vaikka niille varmasti löytyisikin kysyntää.

3 VERKKO-OPETUKSEN TUOMA LISÄARVO KÄSITYÖN OPETUKSELLE

Käsityöverkkokurssien tavoite ei ole syrjäyttää perinteistä käsityöopetusta, vaan tukea ja täydentää sitä. Käsityöverkkokurssien avulla käsityötä voidaan viedä ihmisten luokse vaikka toiselle puolelle maapalloa eikä ihmisen tarvitse välttämättä tulla paikan päälle näkemään ja oppimaan käsityötä. Käsityöverkkokursseilla pyritään siis laajentamaan käsityöpalveluita kaikkien saataville. Alla on esitetty joitain verkkokurssikokeilujen palautteiden perusteella löytyneitä käsityöverkkokursseja puoltavia seikkoja. Näitä löytyy lisää varmasti, jos aihetta aletaan tarkastella lähemmin.

3.1 Yhteisöllisyys

Suomi on täynnä erilaisia neulekerhoja ja käsityöpiirejä, kun innokkaat käsityöharrastajat kokoontuvat yhdessä vanhan ajan malliin tekemään käsitöitä yhdessä. Tällaisille ryhmille käsityöverkkokurssit voivat tuoda uutta virikettä toimintaan, kun innovaatioita käsitöiden tekemiseen haetaan jo muutenkin hyvin paljon internetistä. Käsityöverkkokurssilla ryhmä voi yhdessä oppia uuden tekniikan tai uuden mallin verkon välityksellä eikä tarvita erikseen ohjaajaa opettamaan. Yhdessä projektiin kuuluvassa verkkokurssikokeilussa oli mukana käsityöryhmiä, jotka yhdessä opettelivat verkkokurssin välityksellä tunisialaisen virkkauksen. Verkkokurssia pidettiin piristävänä vaikutuksena ryhmien perinteiselle toiminnalle.

Kokoontuminen tekemään yhdessä käsitöitä tavoittelee erityisesti yhteisöllisyyttä. Käsityön harrastajat toteavat, että toisten tapaaminen ja sosiaalisuus ovat niitä käsityön parhaimpia puolia. Verkossa käsityöyhteisöllisyys on virtuaalista, mutta se voi olla laajempaa kuin lähiopetuksessa. Verkkokurssi nähtiin verkkokurssikokeilujen palautteissa ikään kuin sähköisenä luokkahuoneena. Lähiopetuksessa ryhmän koko on yleensä rajattu, mutta verkossa ”luokkahuoneessa” voi olla kymmeniä ja jopa satoja jäseniä. Kaikki halukkaat eivät usein mahdu tai pääse mukaan käsityöpiiriin, perinteiselle käsityökurssille tai käsityökoulun oppilasryhmään, joten he voivat osallistua käsityön verkkokurssille ja silti kokea samaa yhteisöllisyyttä, tosin virtuaalisessa muodossa.

3.2 Ajankäytön optimointi

Yhtenä tärkeimpänä asiana verkkokurssikokeilujen palautteissa nähtiin ajankäytön optimointi. Osallistuja saa itse päättää milloin osallistuu kurssille eikä tarvitse sitoutua tiettyyn aikaan ja paikkaan. Pitkät välimatkat kurssipaikoille karsiutuvat syrjäseuduilla ja saa keskittyä viettämään vapaa-aikansa kotona perheen parissa eikä harrastuksen määrittämässä tiloissa. Palautteista kävi ilmi, että työpäivän jälkeen lähteminen toiseen paikkaan harrastamaan koettiin usein väsyttäväksi ja hankalaksi.

Verkkokurssit antoivat myös vapauden olla sitoutumatta pitkäksi aikaa mihinkään kurssiin. Kurssin aikataulu puolestaan huolehti siitä, että kaappiin ei jäänyt keskeneräisiä käsitöitä, kuten yleensä netistä löydettyjen käsityöohjeiden kanssa saattaa käydä. Ohjaajan läsnäolo kannusti tekemään työn loppuun, eikä tarvinnut pelätä ongelmakohtia. Apua sai, jos tarvitsi, ja työ valmistui aikanaan. Ohjaajan apua ei myöskään tarvinnut jonottaa, kuten käsityön lähiopetuksessa. Ohjeita sai kerrata itsenäisesti riittävän monta kertaa, ja ohjaaja oli hyvin tavoitettavissa ja reagoi nopeasti kysymyksiin.

Palautteista kävi myös ilmi, ettei verkkokurssilla tarvinnut tuntea ryhmän painetta nopeaan tekemiseen. Jokainen kurssille osallistunut sai tehdä työtä omaan tahtiin omalla ajallaan, eikä tarvinnut pelätä jäävänsä jälkeen muista. Yhtenä verkkokurssien merkittävimmistä puolista pidettiin sitä, että ohjeet sai katsoa niin moneen kertaan kuin halusi tuntematta häpeää siitä, ettei ymmärtänyt heti kerralla. Lähiopetuksena tapahtuvalla käsityökurssilla asian joutuu omaksumaan yleensä yhden tai muutaman näyttökerran jälkeen.

3.3 Erilaiset kohderyhmät ja palvelun tavoitettavuus

Ajasta ja paikasta riippumattomuus on hyödyksi myös sellaisille henkilöille, jotka eivät esimerkiksi elämän- tai työtilanteensa vuoksi pääse kurssipaikalle osallistumaan kurssille. Tällöin he voivat verkon välityksellä kotonaan osallistua sellaiselle silloin kun haluavat ja pystyvät. Näitä ryhmiä ovat esimerkiksi autottomat, syrjäseuduilla asuvat, pienten lasten äidit, vuorotyöläiset ja liikuntarajoitteiset. Palautteen mukaan esimerkiksi liikuntarajoitteisen on yleensä helpompi toimia kotonaan tutussa ympäristössä kuin lähteä kurssipaikalle. Mahdollisiksi kurssiryhmiksi ehdotettiin myös kuulovammaisia, pitkäaikaisesti sairaalassa olijoita ja vankilassa olevia henkilöitä. Myös

ulkomailta asuvat suomalaiset ovat yksi mahdollinen kurssiryhmä. Verkkokurssikokeilujen osallistumiseen tuli kyselyjä Brysselistä ja Afrikasta saakka. Verkkokurssikokeiluihin osallistui henkilöitä ympäri Suomea sekä Ruotsista ja Norjasta.

Edellä esitetyille ryhmille on tärkeää osallistua toimintaan ja olla yhteydessä toisiin ihmisiin harrastuksensa puitteissa, vaikka eivät pääsekään paikan päälle tapaamaan muita. Verkko ja sosiaalinen media ovat siis yksi keino tähän. Käsityöverkkokurssien yhtenä tärkeimmistä perusteista onkin viedä käsityökurssit kaikkien saataville eikä vain ihmisten tuominen käsityökurssille. Käsityöverkkokurssit on saatavilla kaikkialla, missä vain toimii internet-yhteys. Tällaisella palvelulla saadaan vietyä käsityön opetusta huomattavasti laajemmalle alueelle kuin lähiopetuksessa pystyttäisiin kattamaan.

3.4 Muut hyödyt

Yhtenä tärkeänä käsityön verkko-opetuksen puolustuksena on kansalaistaitojen lisääminen tietoteknisiä taitoja harjoittamalla. Tietoteknisten taitojen merkitys ihmisten elämässä kasvaa koko ajan erilaisten palveluiden siirtyessä verkkoon, joten myös käsityöverkkokurssien avulla voidaan harjoittaa näitä taitoja. Verkkokurssikokeiluissa oli henkilöitä, joita arvelutti osallistua kurssille heikkojen tietoteknisten taitojen myötä. Loppujen lopuksi he olivat kiitollisia, että oppivat uusia asioita myös tietotekniikan suhteen käsityökurssin puitteissa.

Vapaa-ajalla saadun käsityöopetuksen myötä esimerkiksi peruskoulun oppilailla on eritasoiset käsityötaidot. Käsityöverkkokurssi voi tuoda peruskoulun käsityöopettajalle helpotusta opetustyöhön, kun hän voi keskittyä niiden oppilaiden neuvomiseen, jotka tarvitsevat enemmän ohjausta. Taidokkaammat oppilaat voivat itsenäisesti seurata verkkokurssin ohjeita ja kysyä vain tarpeen mukaan opettajalta apua. Yhtä lailla käsityöverkkokurssia voidaan hyödyntää kansalaisopistojen ja käsityökoulujen lähikursseilla. Verkkokurssiaineiston integroiminen käsityön lähiopetukseen onkin yksi hyvä soveltamistapa käsityöverkkokursseille. Verkkokurssiaineistoa on mahdollista käyttää myös kotona, joten se tukee oppimista myös lähioppituntien jälkeen.

Käsityöverkkokurssien mahdollisuuksia on myös toteuttaa käsityön opetusta siten, että verkko-opintoja voidaan hyödyntää esimerkiksi ammatillisen tai korkeakouluopintojen täydennyksenä. Käsityöverkkokurssista tulisi tällöin saada todistus, ja kurssin aiheeseen ja laajuuteen liittyen

sopiva määrä opintopisteitä. Esimerkiksi luokanopettajat, jotka opiskelevat käsityötä sivuaineenaan, voivat hyödyntää tämän kaltaisia opintoja täydentääkseen tutkintoaan ja saadakseen materiaalia tulevaa ammattiaan varten.

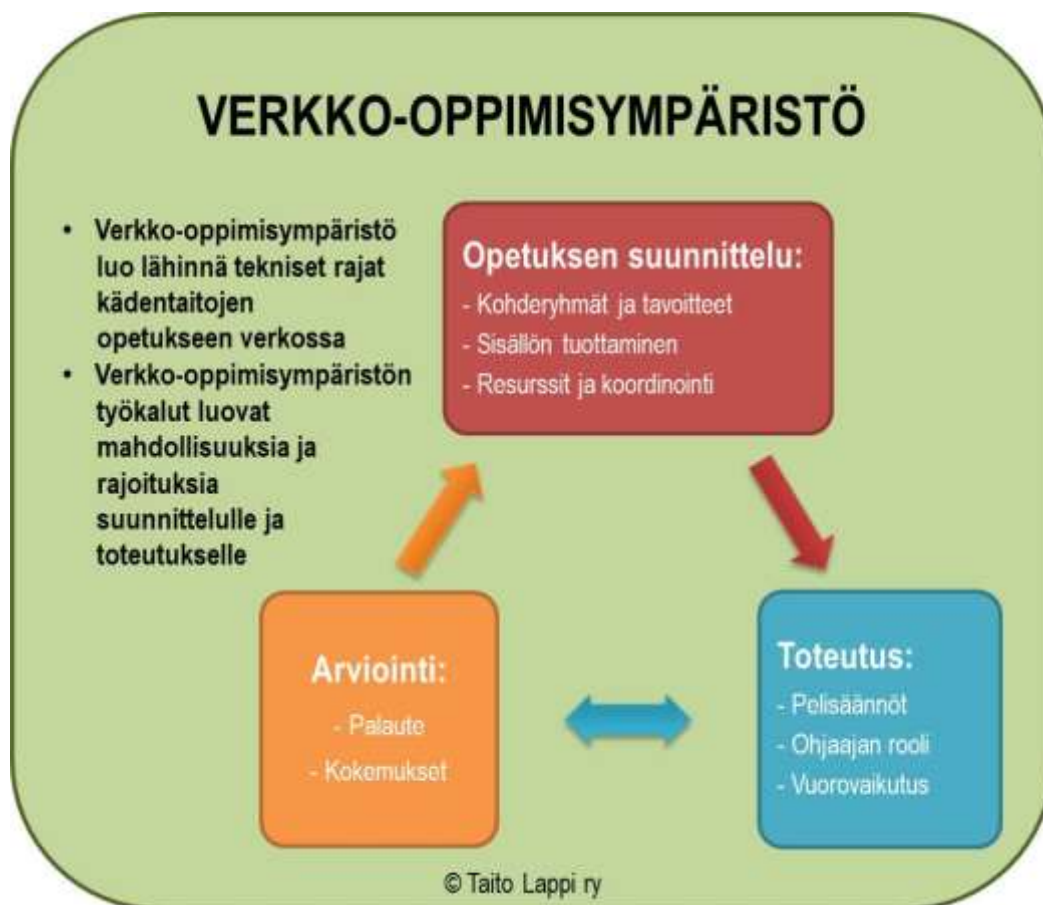
Verkkokurssikokeilujen palautteissa toistettiin usein samoja seikkoja. Ihmiset haluavat saada työnsä näköksille. Kuvien kommentointi ja palaute työstä nostavat itsetuntoa ja palkitsevat käsityön tekemisestä. Toisaalta: verkkokurssilla saa epäonnistua railakkaasti, eikä tarvitse nolata itseään julkisesti lähettämällä kuvaa pieleen menneestä työstä. Epäonnistumiset kuitenkin opettavat eniten, joten epäonnistuneenkin työn kuvan lähettäminen auttaa myös muita kurssilaisia oppimaan. Kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa, joten ohjaaja näkee usein heti, jos työssä on mennyt jokin pieleen, ja osaa auttaa työssä eteenpäin. Puuhastelu ja itsekseen päähkäileminen käsityön kanssa saavat aikaan myös oivaltamisen iloa, kun kaikkia ratkaisuja ei anneta valmiina.

Yhtenä käsityökurssien ja käsityökeskusten puolustuksena on hiljaisen tiedon siirtäminen sukupolvelta toiselle. Toisin kuin netistä löytyvien käsityöohjeiden kohdalla, verkkokurssilla on saatavilla käsityöohjausta, jonka tarkoituksena on siirtää tätä hiljaista tietoa eteenpäin. Ohjaaja voi kertoa erilaisista nikseistä ja vinkeistä, joita käsityötekniikassa voidaan käyttää. Yhtenä tärkeänä apuvälineenä tässä toimivat erilaiset ohjevideot, joista oppii esimerkiksi oikeat tekniikat jo pelkästään työvälineen pitämiseen kädessä.

4 KÄDENTAITOJEN VERKKO-OPETUSMALLI

Kädentaitojen opetusta annetaan monilla eri tahoilla ja eri oppiasteilla. Tämä kädentaitojen opetusmalli on tarkoitettu lähinnä vapaan sivistystyön tarjoamaan käsityöopetukseen. Sitä voidaan kuitenkin hyödyntää myös muussa käsityöopetuksessa.

Kädentaitojen verkko-opetusmalli on koottu osista, jotka ovat vuorovaikutuksessa toinen toisiinsa. Tärkein osa kädentaitojen verkko-opetusmallia on tekniikka eli ympäristö, jossa verkko-opetus järjestetään. Kädentaitojen opetus perustuu pitkälti visuaalisuuteen, joten visuaalisilla työkaluilla ja mahdollisuuksilla monipuoliseen vuorovaikutukseen sekä ohjaajan ja oppilaan että oppilaiden välillä on merkittävä osuus käsityön verkko-opetuksen järjestämisessä. Verkko-oppimisympäristön työkalut jo itsessään luo siis tietyntaiset raamit kädentaitojen opetuksen järjestämiselle. Muita verkko-opetusmallin osia ovat opetuksen suunnittelu, toteutus ja arviointi.

Kuva 1. Kädentaitojen verkko-opetusmalli, Merja Timonen (Taito Lappi ry)

4.1 Verkko-oppimisympäristö

Oppimisympäristö on olennainen osa verkkokurssia. Siellä tapahtuvat kaikki verkkokurssin toiminnot. Kuten edellä mainittiin, oppimisympäristön työkalut luovat tekniset mahdollisuudet ja rajat opetuksen suunnittelulle ja toteutukselle. Kädentaitojen opetuksen ja vuorovaikutuksen perustuessa vahvasti visuaalisuuteen joutuvat myös oppimisympäristön työkalut koetukselle.

Projektin verkkokurssikokeilut tehtiin käyttäen Optima-oppimisympäristöä. Aikaisemmassa Pilot-verkkokurssissa käytettiin Moodlea. Verkkokurssikokeilujen välissä Optiman ominaisuuksia parannettiin vastaamaan myös erilaisten mobiililaitteiden kuten tablettien ja älypuhelimien vaatimuksia. Optimasta on olemassa myös mobiiliversio, mutta sillä ei pysty tekemään juuri muuta kuin katsomaan ja kirjoittamaan viestejä. Optiman täysi versio ei edelleenkään toimi kaikilla mobiililaitteilla.

Kurssikokeilujen palautteissa eniten huomautuksia ja puutteita mainittiin nimenomaan tekniikan suhteen. Vaikka oppimisympäristöjen työkalut loivat lähes täydelliset puitteet erilaisten työohjeiden jakamiselle, osoittautuivat keskustelualueet ja päiväkirja-tyyppiset työkalut kömpelöiksi viestinnän välineiksi. Vuorovaikutus kurssikokeiluissa perustui lähinnä viesteihin, sillä kuvien lähettäminen koettiin liian hankalaksi. Kokemuksesta voidaan sanoa, että Facebook-tyyppinen kuvien jakaminen ja kommentointi toimisi parhaiten käsityöverkkokurssin vuorovaikutusvälineenä. Kurssikokeilujen palautteessa mainittiin myös yhtenä merkittävänä seikkana suuri kynnys osallistua keskusteluun. Facebookissa keskusteluun osallistumisen kynnystä pienentää Tykkäys-nappi, jolla voi pelkästään jo osoittaa mielenkiintonsa keskustelua kohtaan.

Petäjä-opiston Moodle-on-Demand -hankkeessa pohdittiin kurssien järjestämistä avoimissa verkkoyhteisöissä kuten Facebookissa. Opettajat ovat tosin usein haluttomia julkaisemaan omia materiaalejaan ilmaiseksi kaikkien nähtäville. Toisaalta puolustukseksi ehdotettiin samantapaista ratkaisua kuin yliopistoissa käytetään. Vapaat julkaisut katsotaan suoritteiksi, ja ne tuovat lisää opiskelijoita. Tämä ei kuitenkaan ratkaise ongelmaa kuinka kädentaitojen verkkokurssien suunnittelu ja toteutus rahoitetaan. Vapaat julkaisut aiheuttavat myös ongelmia tekijänoikeuksien suhteen.

Erilaiset verkko-oppimisympäristöt on tarkoitettu lähinnä tiedon opettamista varten, eikä niillä välttämättä ole valmiuksia luovasti ja onnistuneesti opettaa kädentaitoja. Moodle ja Optima ovat molemmat osoittautuneet toimiviksi, mutta aika kömpelöiksi oppimisympäristöiksi kädentaitojen opetuksessa. Oppimisympäristön tulisi siis olla luova, visuaalisuuteen ja vuorovaikutukseen perustuva sekä helposti muunneltavissa oleva ympäristö, joka universaalisti mukautuu kaikille mahdollisille käytettäville laitteille.

Mobiilisovellukset ovat myös yksi mahdollisuus tarjota käsityöverkkokursseja. Sovellukset tosin toimivat vain niille tarkoitetuilla mobiililaitteilla eli käytännössä jokaiselle mobiililaitteelle (yleisimmät Android, iPhone OS, Windows Mobile) tulee luoda oma sovelluksensa. Mobiilisovellukset eivät myöskään suoranaisesti tue minkäänlaista vuorovaikutusta. Jo yhden tablettikurssin tekeminen on myös kallista, joten taloudellisesti on järkevämpää turvautua perinteisempään oppimisympäristöön. Tabletti-kurssit soveltuvat siis hyvin yksittäisten kurssien tuottamiseen, mutta laajempaa kurssitarjontaa ajatellen tämä on kallis ja liian laitesidonnainen tapa kehittää kädentaitojen verkko-opetusta. Verkko-oppimisympäristöä tukee myös se, että kurseja voidaan helposti muokata erilaiseksi yhdistelemällä erilaisia oppimisympäristön tukemia elementtejä.

Verkkokurssikokeilujen palautteiden mukaan hyvän oppimisympäristön tulee sisältää seuraavia ominaisuuksia: selkeä, helppokäyttöinen, toimii kaikilla laitteilla ja selaimilla, ohjeet ovat ladattavissa ja tulostettavissa, nykyaikainen, luova ja mukautuva. Oppimisympäristön ja keskustelualueen tulee olla visuaalisesti selkeä, mutta houkutteleva. Kuvagalleria oli yksi asia, jota toivottiin erityisesti sekä mahdollisuutta kommentoida kuvia. Keskustelualueella viestien yksityisyyden valinta oli hyvä seikka. Viestiketjuissa toivottiin olevan aihepiirit selkeästi esillä ja aikajana helpottaisi selaamista huomattavasti. Chatin toivottiin olevan auki enemmän, jolloin sinne voi piipahtaa kysymään neuvoa tarvittaessa. Tekniikka tuntui olevan ongelma lähinnä vanhemmille, mutta hekin selvisivät sen tuomista haasteista osittain ohjaajan avulla.

Yksi mahdollinen luova, uudenaikainen ja mukautuva oppimisympäristö on Sometekin Campus 2.0, jota harkittiin myös käytettäväksi tässä projektissa. Campus 2.0 on sosiaalisen median oppimisympäristö, jossa on kaikki some-välineet yhdessä paikassa. Oppimisympäristö räätälöidään jokaiselle oppilaitokselle erikseen ja omistus on 100-prosenttisesti oppilaitoksen. Optima valittiin tähän projektiin alun perin kustannussyistä, mutta loppujen lopuksi juuri Optiman

käyttö verkko-oppimisympäristönä on tuonut esille ne seikat, mitkä tekevät kädentaitojen opettamiseen käytettävästä oppimisympäristöstä hyvän.

4.2 Opetuksen suunnittelu

Yksinkertaisimmillaan käsityön verkko-opetuksen suunnittelu lähtee liikkeelle yhden kurssin suunnittelusta ja toteuttamisesta verkko-oppimisympäristössä. Laajimmillaan, järjestettäessä esimerkiksi taiteen perusopetusta täydentävää käsityöopetusta, suunnittelu lähtee liikkeelle opetussuunnitelmasta, jonka mukaan opetuksessa edetään. Opetuksen suunnittelun osatekijöitä ovat kohderyhmä ja tavoitteet, sisällön tuottaminen sekä resursointi ja koordinointi.

Opetuksen suunnittelu		
Kohderyhmä ja tavoitteet:	Sisällön tuottaminen:	Resurssit ja koordinointi:
<ul style="list-style-type: none">• Ikä• Kädentaitojen taso• Motiivit• Oppijatyyppit	<ul style="list-style-type: none">• Laatu• Ulkoasu• Monimuotoisuus• Monipuolisuus• Muiden tuottama sisältö• Osista muodostettu kokonaisuus• Kokonainen käsityö vs. täsmätuote-kurssi	<ul style="list-style-type: none">• Rahoitus• Henkilöstö• Tietotaito• Pätevyys• Verkko-oppimisympäristö• Aika ja aikataulut• Yksi hallinnoija, yksi tai useampi toteuttaja

Kuva 2. Kädentaitojen verkko-opetuksen suunnittelussa huomioitavat asiat

Kokonainen ja ositettu käsityö

Perusopetuksen käsityöopetuksen ja taiteen perusopetuksen tavoitteena on oppilaan **kokonaisen käsityöprosessin** hallitseminen. Kokonainen käsityö sisältää käsityötuotteen suunnittelu- ja valmistusprosessin alusta loppuun joko yksin tai ryhmässä. Kokonainen käsityö sitoutuu tyypillisesti käytettyyn materiaaliin, tekniikkaan tai työtapaan. **Ositettu käsityö** on kokonaisen käsityön vastakohta. Ositetussa käsityössä käsityöntekijä toteuttaa vain osan

käsityöprosessista. Ositettu käsityö voi siis olla esimerkiksi kopio valmiista tuotteesta tai toteutus toisen suunnitteleman käsityömallista.

Ero kokonaisen ja ositetun käsityön välillä ohjaa opetuksen suunnittelua. Suuri osa käsityökurseista on nimenomaan ositettua käsityötä. Tällöin käsityö on suunniteltu kokonaisuus, jonka kurssille osallistuja toteuttaa kopiona tai itsensä näköisenä toteutuksena. Opetettaessa kokonaisen käsityöprosessin hallitsemista tulee oppimateriaalin sisällön tukea suunnittelu- ja valmistusprosessin läpi viemistä eikä niinkään antaa valmiita ratkaisuja.

Kohderyhmät ja tavoitteet

Käsityöverkkokursseja suunniteltaessa on otettava huomioon kohderyhmät, jossa on erilaisia oppijatyyppisiä, eri ikäryhmiin kuuluvia, eritasoisia käsityöntekijöitä ja erilaiset motiivit omaavia henkilöitä. Erilaiset oppijatyyppit oppivat eri tavoin, joten opetuksen sisällön tulee tukea erilaisia oppimistapoja. Osalle oppijoista riittää pelkkä kuva ja sanallinen teksti, toisille pitää olla videoita tekstin ja kuvan tueksi. Kolmas oppijatyyppi oppii kokeilemalla, käsin tekemällä ja koskettamalla, jolloin tulee antaa neuvoja kokeilemisen tueksi. Verkkokurssipalautteista saatu tieto oppimistavoista tukee kaikkia näitä oppimistyyppisiä. Osalle riitti pelkät tekstiohjeet, osa kaipasi videoita. Osa ei kaivannut muuta ohjeistusta, osa taas tarvitsi ohjaajan opastusta työn suorittamiseen.

Käsityöverkkokurssilla tapahtuu sekä yhteisöllistä että yksilöllistä oppimista. Kurssille osallistujat opiskelevat teorian ja käsityötekniikan pääasiassa itsenäisesti eli oppivat yksilöllisesti. Toisin tapahtuu ryhmille annettavassa verkko-opetuksessa, jossa osallistujat oppivat yhteisöllisesti. Yhteisöllistä oppimista tukee myös osallistujien välinen keskustelu ja sitä kautta tapahtuva vertaisoppiminen. Verkkokurssikokeiluissa parhaimpia oppimistapahtumia olivat oppilaiden omat oivallukset ja niistä kertominen toisille.

Eri ikäryhmien suhteen on otettava huomioon esimerkiksi tietotekniset taidot ja käsityön vaatimustaso. Vanhempia osallistujia voi joutua neuvomaan myös tietotekniikan käytön suhteen, kun taas nuoremmat hallitsevat netin ja erilaisten some-työkalujen käytön helposti. Tämä huomattiin myös verkkokurssikokeiluissa. Eri-ikäisillä voi olla myös erilaiset käsityötaidot, joten ikäluokan huomioiminen oppimateriaalin tuotannossa on otettava myös huomioon. Vanhemmat taitajat kaipaavat erityyppisiä haasteita kuin ala-asteikäiset käsityötekniikoita vasta opettelevat

oppilaat. Verkkokurssikokeiluista Minikirja-kurssi oli suunniteltu juuri siten, että siitä oli hyötyä mahdollisimman monentasoiselle ja eri-ikäiselle käsityöntekijälle.

Käsityön harrastajilla on yleisesti eritasoiset käsityötaidot, joten opetuksessa on huomioitava aloittelijat, edistyneet ja taitavat käsityöntekijät. Aloittelijoille ja edistyneille voi olla omat kurssinsa, mutta myös samalla kurssilla voidaan aloittelijalle tarjota helpomman työn tekemistä, kun taas edistyneempi voi taitojensa mukaan valita vaativamman työn. Käsityöntekijän on tosin usein vaikea itse arvioida omat taitonsa, joten työn valinnassa kannattaa ohjaajan myös olla apuna. Se, että tietää ja muistaa, tai luulee muistavansa, virkkauksen perussilmukat ei tarkoita, että kannattaa aloittaa haastavimmasta työstä.

Motiivi käsityön tekemisen vaikuttaa käsityön tekemisen tavoitteisiin. Osa kurssille osallistuvista haluaa opiskella käsityötekniikan mahdollisimman monipuolisesti, jotta osaavat hyödyntää ja soveltaa sitä myöhemmin muissa käsityöissä. Toiset hakevat käsityökurssilta vain valmista tuotosta johonkin tiettyyn käyttötarkoitukseen. Tekniikan oppiminen on näille osallistujille sivuseikka ja sen sijaan tuotos on se tärkein asia.

Erilaiset motiivit luovat siis erilaisia kohderyhmiä, joille on luotava omat kurssimuotonsa. Esimerkiksi Virkkauksen alkeet -kurssilla opetetaan erilaiset virkkauksen perussilmukat ja kerrotaan miten niitä voidaan yhdistellä, jotta saadaan kokonainen käsityö aikaiseksi. Kurssilla tehdään usein myös harjoitustyö tähän liittyen. Virkattu matto -kurssilla puolestaan virkkaustekniikan laajempi oppiminen on lähinnä sivuseikka, ja pääpaino kurssilla sijoittuu itse tuotteen valmistumiseen.

Verkkokurssikokeilujen palautteissa toivottiinkin erityisesti erilaisten tekniikoiden oppimista, mutta myös täsmätuote-kursseja johonkin tiettyyn teemaan, esimerkiksi jouluun, liittyvän tietyn käsityön tekemiseen. Täsmätuote-kursseilla kaikkien osallistujien tuotoksena syntyy usein samanlainen tai lähes samanlainen tuote: esimerkkinä mainittakoon lumivalokuusi, joka oli viimeisen verkkokurssikokeilun aihe. Useat tarjolla olevat yksittäiset käsityökurssit ovat juuri tämänkaltaisia täsmätuote-kursseja.

Sisällön tuottaminen

Opetushallitus on laatinut vuonna 2005 Verkko-opetusmateriaalin laatukriteerit ja julkaissut vuonna 2012 Laatu e-oppimateriaaleihin -oppaan. Edellä mainitut oppaat ovat tarkoitettu lähinnä Taito Lappi ry

perusopetuksessa ja toisen asteen opetuksessa käytettävälle verkko-oppimateriaalille. Näiden oppaiden ja ohjeistusten selaaminen on luultavammin hyväksi myös ennen kädentaitojen verkko-oppimateriaalien tuottamista. Laadukkaat oppimateriaalit ovat myös palveluntuottajalle mainosta toiminnastaan. Oppimisympäristöön kerätyt oppimateriaalit tulisivat olla sekä laadultaan että ulkoasultaan suunnilleen toistensa kaltaisia. Laatu ja yhtenäinen ulkoasu on osa palvelun imagoa.

Verkkokurssikokeilujen palautteiden perusteella käsityöverkkokurssin sisällön tulee olla monipuolista ja erilaisia oppijatyyppettä palvelevaa oppimateriaalia. Oppimateriaaleina voidaan käyttää kuvia, tekstiä ja näiden yhdistelmiä sekä videokuvaa. Opetuksessa voidaan käyttää lisäksi keskustelupalstaa ja chat/videochat-keskustelua sekä linkkejä erilaisiin lähteisiin.

Kaikkea oppimateriaalia ei tarvitse välttämättä tuottaa itse. Punomo.fi -palvelun materiaaleja saa käyttää ja muokata opetustarkoitukseen oppilaitosisenssin turvin. YouTube-videopalvelusta löytyy lukuisia määriä valmiita videomateriaalia. YouTuben sisältämät videot ovat tekijänoikeuden alaisia, joten niiden käytössä tulee olla tarkkana. Videoiden käyttöoikeus kannattaa tarkistaa ennen niiden käyttöä. Suomessa tekijänoikeudet elokuvateosten suhteen ovat aika tiukat, mutta esimerkiksi Yhdysvalloissa tekijänoikeudet sisältävät kohtuullisen käytön säädöksen. Tämän säädöksen turvin materiaalia saa tietyissä tapauksissa käyttää muun muassa opetustarkoituksiin. Youtube-videon linkittäminen oppimisympäristöön on sen sijaan Kopiraattisivuston mukaan sallittua opetuskäytössä. Toisen tekemän materiaalin kanssa tulee kaikissa tapauksissa olla ehdottoman varovainen ja varmistaa tekijänoikeuksiin liittyvät säännökset ennen käyttöä.

Kurssiosallistujan oppimista helpottaa kokonaisuuden hahmottaminen ennen oppimisen aloitusta. Kurssille osallistujan tulee siis saada selville kurssin alussa eri osa-alueet ja niistä muodostuva kokonaisuus. Kokonaisuutta hahmottamaan voidaan tehdä vaikka kaaviokuva, josta selviää eri työvaiheet käsityön tekemiseen. Kokonaisuus voi koostua erilaisista osista, joten sisältöä tuottaessa on hyvä muistaa erilaiset kohderyhmät ja tavoitteet. Toiset kurssiosallistujat kaipaavat enemmän teoretietoa tekniikasta, kun taas toiset haluavat päästä käsiksi vain työohjeisiin. Nämä tulisi siis pitää erillään. Tärkeäksi asiaksi verkkokurssikokeilujen palautteissa koettiin myös ohjeiden tallennettavuus ja tulostettavuus. Myös kurssiosallistujille on tässä vaiheessa hyvä tiedottaa ohjeiden tekijänoikeuksista.

Sisältöä tuottaessa ensiksi tulee selvittää onko kurssin tarkoitus olla itseopiskelua vai ohjattua verkko-opetusta. Sisällön tuotantoon vaikuttaa myös ollaanko opettamassa kokonaista käsityötä, käsityötekniikkaa vai halutaanko järjestää täsmätuote-kurssi. Täsmätuote-kursseilla voidaan jo ennakkoon huomioida mahdolliset ongelmatilanteet ja esittää niihin valmiita ratkaisuja. Opettaessa kokonaisvaltaista käsityön tekemistä oppimateriaalin tarkoitus on lähinnä tutustuttaa materiaaliin, tekniikkaan tai työtapaan ja antaa virikkeitä käsityön ideointiin, suunnitteluun ja toteutukseen. Parhaimmillaan oppimisympäristö sisältää monipuolista, eri muodoissa olevaa ja laajuudeltaan eritasoista oppimateriaalia materiaalipankissa, josta käsityökurssien ohjaajat voivat itse koota tarvitsemansa ainekset kurssin järjestämistä varten.

Resurssit ja koordinointi

Kädentaitojen verkko-opetuksessa, kuten kaikessa muussakin palveluiden tuottamisessa, tärkein resurssi on rahoitus. Mistä saadaan rahoitus palvelun kehittämiseen, tuottamiseen ja ylläpitoon? Käsityöverkkokurssien rahoitusosuutta on käsitelty kappaleessa 5. Käsityöverkkokurssien kustannuksia ovat muun muassa henkilöstökulut, palvelinkustannukset, verkko-oppimisympäristön hankinta- ja ylläpitokustannukset ja sisällön tuottamisen aiheuttamat kustannukset.

Toiseksi tärkein resursseista on henkilöstö. Verkkokurssit eivät toteudu itsekseen, joten on oltava riittävästi henkilöstöä käsityöverkkokurssien suunnittelu-, toteutus- ja arviointivaiheeseen sekä verkko-oppimisympäristön ylläpitoon. Yksinkertaisimmillaan tämän kaiken voi hoitaa yksi henkilö osa-aikaisena, jos kurseja on vain muutama ja niitä järjestetään satunnaisesti. Laajaan kurssitarjontaan tarvitaan useampia henkilöitä, joista yksi tarvitaan pelkästään huolehtimaan oppimisympäristön hallinnoinnista. Henkilöstön tietotaito on myös tärkeä resurssi. Ilman riittävää tietotaitoa ei synny laadukasta sisältöä eikä oppimisympäristön käyttökään onnistu. Opetuksessa on myös aina huomioitava henkilön kelpoisuus käsityöopintojen ohjaajaksi.

Myös verkko-oppimisympäristö itsessään on tietynlainen resurssi. Se on työkalu, jota ilman ei verkkokursseja voi järjestää. Verkko-oppimisympäristön tarjoamat resurssit luovat rajat ja mahdollisuudet käsityöverkkokurssien suunnitteluun ja toteutukseen. Verkko-oppimisympäristön on oltava riittävän hyvä toimiakseen luovana, monipuolisena ja muuntuvana ympäristönä käsityöverkkokurssien järjestämiselle. Myös oppimateriaalit ovat resursseja. Niitä tosin ei tarvitse itse tuottaa kaikkia, kuten edellä jo mainittiin.

Aika ja aikataulut ovat tärkeä resurssi käsityön verkko-opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Kurssien suunnittelussa on pidettävä huolta, että sisällön tuottaminen tehdään ajallaan ja sisältö on käytettävissä kurssin alkaessa. Kurssin toteutukseen liittyen kurssin pituus tulee olla sopivan mittainen asiakokonaisuuden oppimiseen. Verkkokursseissa aikataulussa voidaan joustaa, sillä jokainen etenee kurssilla omien aikataulujen mukaan. Kun on kyse pääasiassa harrastepohjaisesta oppimisesta, ei aikataulussa pysymisessä ole niin suuri merkitys. Aikataulusta riippumattomuus mahdollistaa myös niin sanottujen non-stop -kurssien järjestämisen, jolloin kurssilla ei ole välttämättä aloitus- eikä lopetusajankohtaa. Osallistujat osallistuvat tällöin kurssille silloin, kun haluavat, mutta oppiminen on tehtävä toki tietyn rajan puitteissa. Non-stop -kursseilla on vaarana, että käsityöohjaus jää puutteelliseksi.

Yleisesti ottaen käsityöverkkokurssipalvelulla on oltava yksi koordinaattori, joka hallinnoi palvelua ja sen ylläpitoa. Pääkäyttäjällä on hallinnoijan rooli verkko-oppimisympäristössä. Pääkäyttäjä huolehtii verkko-oppimisympäristön ylläpidosta ja sen kehittämisestä sekä muun henkilöstön kouluttamisesta verkko-oppimisympäristön käyttöön. Muilla verkkokurssitoiminnan suunnitteluun ja toteutukseen osallistuvilla henkilöillä on ohjaajan rooli. Kurssiosallistujilla on oppilaan rooli verkko-oppimisympäristössä.

4.3 Opetuksen toteuttaminen

Opetuksen toteuttaminen lähtee liikkeelle hyvin tehdystä suunnittelutyöstä. Kun kohderyhmä on mietitty, sisältö tuotettu sekä resurssit ja koordinointi kohdallaan, voidaan alkaa toteuttamaan käsityöverkkokursseja. Verkkokurssin hyvän toteutuksen edellytyksiä ovat yhteiset pelisäännöt oppimisympäristössä ja kurssilla, ohjaajan rooli verkkokurssin toteuttamisen aikana ja vuorovaikutus sekä ohjaajan ja oppilaan välillä että oppilaiden keskuudessa.

Opetuksen toteutus		
<p>Pelissäännöt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yhteiset pelissäännöt • Palvelutarjonnan kuvaus • Ohjeistus kurssiosallistujalle • Ohjeistus kurssin ohjaajille • Kurssi-infot 	<p>Ohjaajan rooli:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vrt. lähiopetus • Taustatuki vs. ohjaa tarvittaessa vs. ohjaa oppimistapahtumaa • Hyvän verkko-ohjaajan ominaisuudet 	<p>Vuorovaikutus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ohjaaja – osallistuja • Osallistuja – osallistuja • Perustuu pitkälti visuaalisuuteen • Keskustelun aktivointi • Kysymysten ennakointi • Yksityisyys

Kuva 3. Kädentaitojen verkko-opetuksen toteutuksessa huomioitavat asiat

Pelissäännöt

Verkko-oppimisympäristön käyttöönotto vaatii yhteisten pelissääntöjen kirjaamista. Pelissääntöihin on aluksi määriteltävä tarjottavan palvelun sisältö, kuka sitä hallinnoi ja miten kustannukset jaetaan. Lisäksi määritellään verkkoympäristön erilaiset roolit ja työnjaot vastuineen. Lopuksi tulee määritellä myös mistä saadaan tukea teknisissä ja muissa asioissa.

Yleisten pelissääntöjen lisäksi tulee luoda kurssiosallistujan opas, jossa selvitetään kursseille osallistujille yleisiä käytäntöjä verkko-oppimisympäristössä toimimiseen. Oppaasta selviää kuinka verkkokurssilla toimitaan ja minkälaisia työkaluja osallistujilla on käytössään. Käytettäviin työkaluihin on myös käyttöohjeet oppaassa. Kurssien järjestäjille puolestaan tulee luoda oppaat kurssityötilojen luomiseen sekä työtilojen ja käyttäjien hallinnointiin. Näiden lisäksi jokainen kurssin järjestäjä voi luoda omat ohjeistuksensa kyseisellä kurssilla toimimista varten. Tämä on yleensä lyhyt info, jossa kerrotaan esimerkiksi kurssin aikataulusta, hankittavista materiaaleista ja ohjaustavoista.

Ilman yhteisiä pelissääntöjä ja selkeitä roolijakoja verkko-oppimisympäristön käytöstä voi tulla kaoottinen tila, jossa kukaan ei enää tiedä mitä ympäristössä saa ja mitä ei saa tehdä. Kun jokaisella on omat selkeät tehtävänsä ja vastuu niistä, niin kaikkien toimiminen verkko-oppimisympäristössä helpottuu. Jos verkko-oppimisympäristöä hallinnoi ja käyttää vain yksi

henkilö päättämällä, ohjeistusta ja roolijakoa ei juuri tarvita. Muutoin on hyvä luoda ainakin jonkinlainen ohjeisto verkko-oppimisympäristössä toimintaa varten.

Ohjaajan rooli

Lähiopetuksena tapahtuvaan käsityöopetukseen verrattuna ohjaajan rooli muuttuu hieman verkko-opetuksessa. Ohjaajan on suunniteltava kurssinsa paremmin, mutta vastavuoroisesti ohjauksen tarve vähenee kurssin aikana. Verkkokurssilla ohjaajan rooli on enemmänkin olla tukena: auttamassa, aktivoimassa ja ohjaamassa oppimista. Osa kurssille osallistujista kaipaa enemmän ohjaajan apua, mutta osalle tärkeää on lähinnä se, että ohjaaja on ”läsnä” tarvittaessa.

Käsityöverkkokurssin tavoitteista riippuen ohjaajan rooli voi myös vaihdella. Täsmätuote-kursseilla ohjaajalla voi olla pelkän taustatuen rooli. Toisaalta ohjaaja on tarvittaessa ohjaamassa osallistujaa. Ohjaajan rooli on suurimmillaan kokonaisen käsityön kohdalla, jolloin ohjaaja ohjaa oppimistapahtumaa suunnitelman mukaan.

Verkkokurssikokeilujen palautteiden perusteella hyvän verkko-ohjaajan ominaisuuksia ovat: kannustava, aktivoiva, rohkaiseva, hienotunteinen, nopea reagoimaan, helposti tavoitettava ja positiivista palautetta antava. Ohjaajan tehtävänä on myös ottaa vastaan palautetta osallistujilta ja reagoida nopeasti siihen, jos on tarvetta. Esimerkiksi kurssin aikana voi esiintyä tarvetta tarkemmalle ohjeistukselle, joten ohjaaja voi tehdä sellaisen ja ladata sen oppimisympäristöön auttamaan oppimistapahtumassa.

Vuorovaikutus

Ilman vuorovaikutusta käsityöverkkokurssilla oppiminen on melkein sama asia kuin löytäisi kivan neuleohjeen netistä ja lähtisi toteuttamaan sitä. Täsmätuote-kurssilla vuorovaikutus voi jäädä vähäiseksi tarkkaan laadittujen ohjeiden myötä, mutta yleisesti ottaen ohjaajan ja kurssilaisten välisestä sekä kurssilaisten välillä tapahtuvasta vuorovaikutuksesta saa ohjausta, vinkkejä ja ideoita omaan käsityön tekemiseen ja soveltamiseen. Kaikki eivät toki halua olla aktiivisia keskustelijoita kurssilla, mutta se ei tarkoita etteivät he aktiivisesti lue muiden kommentteja. Ohjaajan yksi haastavimmista rooleista onkin saada aikaiseksi keskustelua ja kommentointia, joka edesauttaa kaikkien oppimista.

Verkkokurssikokeilujen palautteiden perusteella selvisi, että vuorovaikutusta haittasi yleensä se, etteivät kurssiosallistajat tunteneet niitä ihmisiä, kenen kanssa oli kurssilla. Toivottiin esimerkiksi

lyhyttä esittelykierrosta, jonka aikana jokainen kurssilainen olisi muutamalla lauseella kertonut itsestään. Viimeisessä verkkokurssikokeilussa olikin käytössä osallistujalista, jossa jokainen kertoi ikänsä, missä asuu ja muutaman lauseen käsityöharrastuksestaan. Nämä tiedot olivat kuitenkin ”piilossa” osallistujalistassa, joten niitä ei monikaan tainnut huomata lukea. Verkko-oppimisympäristössä olisikin hyvä voida luoda oma profiili, josta selviää muutamalla sanalla mistä henkilö on ja millaisia käsitöitä hän harrastaa. Itseään kuvaavan omakuvan lisääminen profiiliin kertoo myös kenestä on kyse ja esimerkiksi keskusteluissa on helpompi ja nopeampi tunnistaa toinen kuvan perusteella. Kuvan ei tarvitse olla henkilökuvaa, vaan se voi olla kuva tekemästään käsityöstä tai muusta harrastuksesta.

Vuorovaikutuksen aktiivisuuteen vaikutti verkkokurssikokeiluissa myös se, että pelättiin tehdä ”tyhmiä kysymyksiä”. Kun joku vihdoinkin rohkaistui esittämään ongelmansa, huomattiin monen muunkin kurssiosallistujan painivan samaisen ongelman parissa. Helpotus lisäsi kurssiosallistujien itseluottamusta jatkaa työtä, kun tiesi muillakin olevan ongelmia samassa asiassa. Ohjevideot, joissa käsityön tekeminen tapahtuu ”täydellisesti” ilman ongelmia, luovat harhakuvaan kurssiosallistujille, että käsityön tekeminen pitäisi heilläkin tapahtua yhtä helposti ja ongelmitta. Tämä kannattaa huomioida ohjeistuksia tehdessä. Ohjaajan tehtävä onkin yrittää mataloittaa kynnystä kysyä pienimmistäkin asioista rohkaisemalla osallistujia kyselemään ja kertomalla jo ohjeistuksissa mahdollisista ongelmakohdista käsityön tekemisessä.

Lähiopetuksessa kurssin ohjaaja pystyy näkemään kurssiosallistujien etenemisen käsityössä kiertelemällä ja katselemalla. Verkko-opetuksessa ohjaaja ei pääse näkemään osallistujien töitä, elleivät he lähetä siitä kuvaa verkko-oppimisympäristössä. Käsityöverkkokurssiin tulisikin sisältyä kuvan lähettäminen käsityöstä tietyissä vaiheissa, jotta ohjaaja näkee mahdolliset virheet ja osaa ohjata korjaamaan ne riittävän ajoissa. Käsityöverkkokurssilla vuorovaikutuksen perustuu pitkälti kuviin ja niiden kommentoimiseen, jotta jokainen kurssilainen saa riittävää ohjausta. Kuvien lähettäminen ja kommentointi pitäisi pystyä tekemään myös yksityisesti, jos kurssiosallistuja ei halua työnsä joutuvan muiden arvosteltavaksi. Yleisesti ottaen toisten kuvista saa kuitenkin eniten vinkkejä ja virheistä, niin omista kuin muiden tekemistä, oppii eniten.

Jokainen ihminen on kuitenkin erilainen, joten myös aktiivisuus vuorovaikutukseen kurssilla on erilaista eri henkilöiden kohdalla. Toiset ovat innokkaita jakamaan kuviaan ja ideoitaan, toiset puolestaan haluavat mieluummin vain itsekseen tehdä käsityötä ja toteuttaa itseään. Ohjaajan ja muiden kurssilaisten kommentteja luetaan yleensä aktiivisesti, vaikka itse ei kirjoittelisikaan.

Aktiiviseen vuorovaikutukseen ei siis pidä pakottaa, vaan jokainen osallistuu omalla haluamallaan tavalla kurssille. Kurssiosallistujille tulee tarjota mahdollisuus myös yksityiseen viestimiseen ohjaajan kanssa.

4.4 Arviointi

Verkko-oppimisympäristöä ja käsityöverkkokursseja tulee kehittää jatkuvasti saadun palautteen ja omien kokemusten perusteella. Tekniikka muuttuu koko ajan, työkalut vaihtuvat ja toimintatapoja voidaan aina parantaa entisestään. Parhaimmillaan saadun palautteen perusteella voidaan arvioida kurssia uudelleen ja parantaa sitä jo kesken kurssiakataulun. Kehitys tapahtuu kuitenkin pääperiaatteessa hitaammin ja vaiheittain.

Arviointi	
Palaute: <ul style="list-style-type: none">• Saadaan kurssiosallistujilta• Kurssin aikana saatu palaute• Kurssin lopuksi palautekysely• Reagointi palautteeseen tarvittaessa välittömästi	Kokemukset: <ul style="list-style-type: none">• Ohjaajien kokemukset• Oppimisympäristön ylläpitäjän kokemukset• Jatkuva oma arviointi ja palvelun kehittäminen

Kuva 4. Kädentaitojen verkko-opetuksen arvioinnissa huomioitavat asiat

Kurssin järjestäjälle yksi tärkeimmistä vuorovaikutuksista kurssiosallistujiin on heidän antama palaute kurssista joko kurssin aikana tai sen päätyttyä. Kurssin aikana käydyistä keskusteluista saa suoria palautteita ja vihjeitä siitä, mitä kurssin toteutuksessa voitaisiin parantaa. Kurssin lopuksi puolestaan olisi hyvä pyytää osallistujia täyttämään lyhyt palautelomake, jonka tarkoituksena on niistä saatujen vastausten perusteella kehittää kurssitoimintaa.

Kurssitoiminnan kehittämiseksi tärkeää ovat myös kurssiohjaajan kokemukset kurssien aikana. Kurssiohjaaja näkee kurssin aikana mikä kurssilla toimii ja mikä ei. Parhaimmillaan hän pystyy reagoimaan tähän jo kesken kurssin, mutta esimerkiksi verkko-oppimisympäristön rakenteisiin

kohdistuviin kehitysehdotuksiin pystytään reagoimaan hitaammalla aikataululla. Arvioimalla jatkuvasti verkko-oppimisympäristön ja kurssien toimivuutta voidaan käsityöverkkokurssi-toimintaa parantaa, jotta pystytään palvelemaan asiakkaita parhaalla mahdollisella tavalla.

5 KÄDENTAITOJEN VERKKO-OPETUKSEN RAHOITUS

Käsityön verkkokurssipalveluissa tärkeimpänä resurssina on toiminnan rahoitus aivan kuten kaikessa muussakin palveluiden tuottamisessa. Valtio ja kunnat rahoittavat taiteen perusopetusta ja esimerkiksi kansalaisopistojen toimintaa, mutta voidaanko näiltä tahoilta saada rahoitusta myös käsityön verkkokurssi-toimintaan? Yhteistyöllä muiden alan toimijoiden kanssa saadaan aikaan säästöjä, mutta voisiko suurimman avun rahoitukseen tuoda käsityöverkkokurssien tuotteistaminen? Tämän kappaleen tarkoitus on lähinnä herättää keskustelua ja pohdintaa käsityöverkkokurssi-palveluiden rahoituksen suhteen eikä antaa vastauksia rahoitusongelmiin.

5.1 Kuntien ja valtion avustukset

Kunnat järjestävät taiteen perusopetusta ja valtio osallistuu sen rahoittamiseen valtionosuuksilla, jotka määräytyvät asukasmäärän ja asukkaita kohden lasketun yksikköhinnan perusteella. Kunnat voivat myös saada opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämää valtionosuutta opetustuntimäärän ja opetustuntia kohden lasketun yksikköhinnan perusteella. Myös muut kuin kunnat voivat saada luvan järjestää taiteen perusopetusta. Taiteen perusopetuksen järjestäjille on jaossa vuosittain myös ylimääräisiä avustuksia Opetus- ja kulttuuriministeriöstä ja Opetushallituksesta.

Opetushallituksen raportista ”Verkko-opetuksen kehittäminen ja vakiinnuttaminen lukiokoulutuksessa, ammatillisessa peruskoulutuksessa ja aikuiskoulutuksessa sekä vapaassa sivistystyössä” (2005) selviää, että valtionosuusjärjestelmää tulisi uudistaa ottaen huomioon verkko-opetuksen vakiinnuttamisen ja verkostoitumista vahvistavat periaatteet. Näin ollen verkko-opetus voisi tukea siis taiteen perusopetuksestakin. Onko sitten Opetushallituksesta tai Opetus- ja kulttuuriministeriöstä haettavissa kehittämisrahaa käsityön verkko-opetuspalveluiden kehittämiseen?

Yllä oleva pätee lähinnä taiteen perusopetukseen. Miten on sitten muun käsityönopetuksen ja kurssitoiminnan laita? Kunnat tarjoavat monenlaisia palveluita asiakkailleen. Olisivatko kunnat halukkaita rahoittamaan toimintaa, jolla tuotetaan palveluita laajemmalle osalle kuntalaisia? Verkkokurssit tosin ulottuvat laajemmalle kuin pelkästään oman kotikunnan alueelle. Onko

maakunnilla mahdollisuuksia rahoittaa toimintaa? Mitä muita tahoja on olemassa, jonka kautta saisi valtion tai kuntien avustusta käsityön verkko-kurssipalveluiden kehittämiseen? Tässä muutamia kysymyksiä, joita kannattaa pohtia rahoituksen miettimiseksi.

5.2 Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ja mainostuotot

Yhteistyöllä voidaan saada aikaan säästöjä ja laadukkaampaa oppimateriaalia kuin mitä itse pystytään tuottamaan. Kuten jo aiemmin mainittiin, kaikkea oppimateriaalia ei tarvitse tuottaa itse. Maksamalla oppilaitoslisenssin Punomo.fi -sivuston laaja oppimateriaali on vapaasti käytettävissä opetustarkoitukseen. Lisäksi voidaan hyödyntää YouTuben videoita ja mahdollisia muita vapaita oppimateriaaleja. Muun kuin itse tuottaman aineiston käytössä tulee kuitenkin aina huomioida tekijänoikeudet.

Espoon kansalaisopiston tablettikurssi matonkudonnasta tehtiin Suomen Verkko-opiston koordinoimana. Suomen Verkko-opisto on Tekesin rahoittama hanke, jonka tarkoituksena on edistää digitaalista oppimista kaikilla oppilaitostasoilla. Suomen Verkko-opisto kokoaa yhteen oppilaitoksia, yrityspartnereita ja hanketta tukevia järjestöpartnereita. Olisiko Suomen Verkko-opisto on se, jonka kautta voisi löytää sopivat yhteistyökumppanit ja osittain myös rahoittajan laadukkaan oppimateriaalin tuottamiseen?

Yhteistyötä voidaan tehdä myös muiden käsityön opetusta tuottavien toimijoiden kanssa omassa kunnassa, lähialueilla ja jopa valtakunnallisesti. Yhteistyöllä saadaan rikastettua verkkokurssitarjontaa, kun eri käsityön osa-alueen asiantuntijat kokoontuvat yhteen paikkaan tuottamaan käsityöverkkokursseja. Kaikkien ei tarvitse siis hallita kaikkia käsityötekniikkoja, vaan osaamista voidaan hajaannuttaa.

Käsityöyhteisö Ravelry on ilmainen palvelu sen käyttäjille. Ravelryn ilmaisuus perustuu osittain harkittuihin alan mainoksiin, jolla saadaan tuloja sivuston ylläpitämiseksi. Ovatko mainostulot mahdollisuus myös käsityöverkkokurssi-toiminnan rahoittamiseen? Jotta mainoksia voidaan käyttää tulonlähteinä, tulee verkko-oppimisympäristön tukea mahdollisuutta erilaiseen mainostoimintaan. Ravelrysta voi löytää muitakin vinkkejä käsityöverkkokurssi-toiminnan rahoittamiseen, joten kannattaa tutustua heidän toimintaansa.

5.3 Omarahoitus ja kädentaitojen verkko-opetuksen tuotteistaminen

Mikään palvelu ei toteudu pelkästään avustusten rahoittamana ja yhteistyöllä muiden toimijoiden kanssa, vaan palveluiden kehittämiseen ja tuottamiseen sisältyy aina omarahoitus. Suurimmillaan omarahoitusosuus on silloin, kun koko palvelun kehittämiseen ja tuottamiseen saatava rahoitusosuus hankitaan itse. Rahoitusta saadaan esimerkiksi kurssimaksuilla ja materiaalityyminä.

Käsityöverkkokurssien maksullisuutta tukee verkkokurssikokeilujen palaute: suurin osa osallistujista oli valmiita maksamaan palvelusta. Kurssin ilmaisuutta puolustettiin lähinnä materiaalityyminä, kurssimaksun integroinnilla materiaalityyminä ja erilaisten kulttuurisetelien käyttöä maksamiseen. Käsityöverkkokurssien hinnoitteluperiaatteet tulee maksullisuutta miettiessä määritellä tarkasti. Käsityöverkkokurssin maksullisuus myös poistaa tai ainakin vähentää mahdollisia väärinkäyttöjä käsityöverkkokurssin suhteen. Ulkomailla maksullisia käsityöverkkokursseja tarjoavat ainakin Craftsy ja Universal Class.

Kurssiin liittyvä tarvikepaketti koettiin erittäin hyvänä asiana verkkokurssikokeiluissa. Tällöin ei tarvinnut erikseen lähteä etsimään tarvikkeita, vaan valmis tarvikepaketti oli saatavilla palvelun tuottajalta. Verkostoituminen tarvikepaketin myynnissä olisi hyvä idea, sillä postimaksut saattavat nousta kynnyskysymykseksi tarvikepaketin hankinnassa. Tarvikepaketeissa tulee myös olla valinnan varaa, jolloin kaikille ei välttämättä tule juuri samanlaista tuotetta käsityöverkkokurssin tuloksena.

Valtio kiristää jatkuvasti budjettiaan ja leikkaa jakamiaan avustuksia. Palvelutarjonnan kulut sen sijaan kasvavat koko ajan esimerkiksi palkkojen ja vuokrien noustessa. Valtionavun turvin käsityön opetuspalveluita tuottavat tahot joutuvat siis jollain tavalla korvaamaan tämän vajeen palvelutuotannon rahoituksessa. Vajetta joudutaan usein korjaamaan liiketaloudellisilla toimilla. Yksi keino liiketaloudellisiin tuloihin on käsityöverkkokurssi-palveluiden tuotteistaminen. Tuotteistamisen tavoitteena on tyydyttää asiakkaiden tarpeita tuottamalla markkinoille kilpailukykyinen tuote. Tuotteistamisen tavoite on myös hinnoitella tuote ja arvioida sen laatua sekä kehittää tuotteistusta edelleen. Palvelua ei kuitenkaan kannata lähteä tuotteistamaan kevyin perustein ja vajailla resursseilla. Palvelun tuotteistaminen vaatii yleensä aikaa ja rahaa, jotta tuloksena on onnistunut palvelutuote.

6 YHTEENVETO

Käsityö verkossa on laajaa ja monipuolista. Se näkyy esimerkiksi sosiaalisessa mediassa blogeina, YouTubessa erilaisina opettavina videoina ja käsityöyhteisöllisyytenä niin Facebookissa kuin muissakin yhteisöissä. Käsityö kiinnostaa niin hyvinvointiarvonsa vuoksi kuin oman itsensä toteuttamisen kannalta. Käsityön opetusta on saatavilla monilla eri oppiasteilla ja erilaisissa muodoissa. Sen sijaan ohjattu käsityön verkko-opetus on puutteellista Suomessa, kun maailmalla se taas on nouseva trendi.

Käsityön verkko-opetuksen etuja ovat ajankäytön optimointi eli lähinnä riippumattomuus ajasta ja paikasta sekä palvelun tavoitettavuuden lisääminen ja erilaisten kohderyhmien huomioiminen. Lisäksi käsityöverkkokurssit lisäävät yhteisöllisyyttä, kansalaisten tietoteknisiä taitoja ja niiden avulla voi täydentää esimerkiksi ammatillisia opintoja tai ammattitaitoa. Käsityön verkko-opetuksen integrointi käsityön lähiopetukseen on yksi hyvistä sovellusaloista.

Tässä projektissa luotu kädentaitojen verkko-opetusmalli on lähinnä käytännönläheinen malli, joka koostuu eri osista. Raamit käsityöverkkokurssille luo käytettävä verkko-oppimisympäristö, joka luo mahdollisuuksia ja rajoja käsityön opetukselle. Käsityön oppiminen ei ole pelkkää tiedon omaksumista vaan taidon oppimista, joten verkko-oppimisympäristön työkaluilla on merkittävä osuus taidon opetuksessa. Kädentaitojen verkko-opetusmallin muita osia ovat opetuksen suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi.

Opetuksen suunnitteluun kuuluu olennaisesti kohderyhmien tunnistaminen, sisällön tuottaminen sekä resurssit ja koordinointi. Eri-ikäiset ja erilaisia käsityötaitoja omaavat henkilöt, erilaiset oppijatyyppit ja erilaiset motiivit luovat myös erilaisia tarpeita. Käsityöverkkokurssin sisällön tulee olla laadukasta ja sillä voi olla monia muotoja. Parhaimmillaan oppimisympäristö sisältää materiaalipankin, josta jokainen kurssin ohjaaja voi koota sopivan kokonaisuuden kurssin tavoitteiden mukaisesti. Resursseista tärkeimpiä ovat rahoitus, henkilöstö ja sen pätevyys sekä tietotaito, verkko-oppimisympäristö työkaluineen sekä aika ja aikataulut. Verkkokurssitoiminnalle tulisi olla yksi koordinaattori, joka hallinnoi palvelua ja jakaa käyttöoikeuksia kurssien ohjaajille ja kurssiosallistujille.

Käsityöverkkokurssien toteutus lähtee liikkeelle pelisääntöjen rakentamisesta. Pelisääntöjä tarvitaan niin yleisesti sopiessa erilaisista rooleista verkko-oppimisympäristössä kuin yksittäiselle kurssiosallistujalle verkko-oppimisympäristössä toimimista varten. Käsityöverkkokurssin toteutukseen liittyvät olennaisesti myös ohjaajan rooli kurssilla ja vuorovaikutus niin ohjaajan ja kurssiosallistujien välillä kuin kurssiosallistujien keskuudessa. Arvioimalla verkkokurssitoimintaa jatkuvasti asiakkailta saadun palautteen ja omien kokemusten avulla voidaan käsityöverkkokurssien palvelua kehittää edelleen.

Käsityöverkkokurssi-palveluiden resursseista merkittävin on rahoitus. Ilman rahoitusta ei ole palvelua. Osa käsityöopetuksesta kuuluu valtionosuuden piiriin, mutta kaikki käsityöopetustoiminta ei ole valtionosuuteen oikeuttavaa. Käsityön verkkokurssipalveluiden kehittämistä ja tuottamista varten tarvitaan siis rahoitusta myös muualta. Yhteistyö saman alan muiden toimijoiden kanssa sekä yhteistyökumppaneiden kanssa auttaa tuottamaan laadukasta verkko-oppimateriaalia. Omarahoitusosuutta voidaan saada materiaalimyynnillä ja kurssimaksuilla, mutta myös palvelun onnistuneella tuotteistamisella voidaan mahdollisesti tuoda apua rahoitusongelmiin.

Kaikkien kädentaidon opetusmallin palasten ollessa kunnossa voidaan tuottaa käsityöpalvelua, joka ulottuu laajemmalle kuin perinteisellä lähiopetuksella voitaisiin ikinä tarjota. Palvelun tavoitettavuus ulottuu kaikkialle missä on mahdollista saada käyttöön tietokone ja siihen internet-yhteys. Käsityöverkkokurssien tavoitteena on erilaiset kohderyhmät huomioiden viedä käsityötä kaikkien saataville sen sijaan kuin tarjota palveluita niille, joiden ulottuvilla se jo luontaisesti on.

LÄHTEET

Hautamäki Terhi, 2009, Näperryys hoitaa sieluakin, <http://www.hs.fi/omaelama/artikkeli/N%C3%A4perryys+hoitaa+sieluakin/1135249463947>

Ilomäki Liisa (toim.), 2012, Laatussa e-oppimateriaaleihin: E-oppimateriaalit opetuksessa ja oppimisessa, Opetushallitus: Oppaat ja käsikirjat 2012:5, Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy, Tampere

Itäluoma Outi, 2009, Verkko-opetuskokeilu ja kansalaisopiston käsityön opetuksessa, Länsi-Pirkanmaan koulutuskuntayhtymä, Petäjä-opiston julkaisuja

Kopiraitti, 2013, Linkittäminen, Kopiosto ry, http://www.kopiraitti.fi/tietoverkot_ ja_tekniikka/internet_hyodyntaminen/fi_FI/linkittaminen/

Kouvo Terhi, 2014, Kuka opettaa kädentaidot tulevaisuudessa?, <http://www.sivistys.net/kolme-kulmaa/kuka-opettaa-kadentaidot-tulevaisuudessa/>

Kouvo Terhi, 2013, Espoo pakkasi mattokurssin tablettiin, http://www.sivistys.net/uutinen/espoo_pakkasi_mattokurssin_tablettiin/

Kotilainen Virpi ja Thüren Petra, 2013, ”Käsityön pitäisi olla ihmisoikeus”, http://yle.fi/uutiset/kasityon_pitaisi_olla_ihmisoikeus/6852988

Kröger Tarja, 2003, Käsityön verkko-oppimateriaalien moninaisuus ”Käspaikka”-verkkosivustossa, Joensuun yliopisto, Kasvatustieteellisiä julkaisuja n:o 90

Laki taiteen perusopetuksesta, 21.8.1998/633

Lehti Helka, 2012, Tekstiilikäsityökurssin kehittäminen verkko-oppimisympäristöön, Helsingin yliopisto, Käyttätymistieteellinen tiedekunta, Opettajankoulutuslaitos, Pro gradu -tutkielma

Luukkainen Olli, 2010, Taito- ja taideaineet turvaavat yleissivistystä,
<http://olliluukkainen.opetus.net/2010/03/18/taito-ja-taideaineet-turvaavat-yleissivistysta/>

Maasilta Irma, 2011, Verkko-opetus - mahdollisuus kädentaidon opetuksen kehittämiseen kansalaisopistossa, Pohjois-Karjalan Ammattikorkeakoulu, Opinnäytetyö

Opetushallitus, 2005, Verkko-opetuksen kehittäminen ja vakiinnuttaminen lukiokoulutuksessa, ammatillisessa peruskoulutuksessa ja aikuiskoulutuksessa sekä vapaassa sivistystyössä, Moniste 8/2005, Edita Prima Oy, Helsinki

Opetushallitus, 2005, Verkko-oppimateriaalin laatuksiteerit, Moniste 1/2006, Edita Prima Oy, Helsinki

Opetushallitus, 2014a, OPS 2016 - Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistaminen, <http://www.oph.fi/ops2016>

Opetushallitus, 2014b, Taiteen perusopetus: Käsityö,
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/taiteen_perusopetus/kasityo

Opetushallitus, 2014c, Vapaa sivistystyö,
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/vapaa_sivistystyo

Peltola Satu-Lotta, 2013, Käsityö huippusuositusta,
http://yle.fi/uutiset/kasityo_huippusuositusta/6464253

Perusopetuslaki, 21.8.1998/628

Punomo - Käsityö verkossa, 2014, <http://punomo.fi/teeitse/>

Pöllänen Sinikka ja Kröger Tarja, 2005, Näkökulmia kokonaiseen käsityöhön, Teoksessa: Tutkiva opettajankoulutus - Taitava opettaja, Enkenberg-Savolainen-Väisänen (toim.), SOKL:n verkkokirjoja

Ravelry, 2012, How does Ravelry make money?, <http://blog.ravelry.com/2012/01/25/how-does-ravelry-make-money/>

Sanoma News, 2014, Blogilista.fi hakemisto, <http://www.blogilista.fi/hakemisto>

Timonen Merja, 2012, Sosiaalinen media ja verkkokurssit käsityön opetuksessa, Taito Lappi ry, Projektin loppuraportti

Veirto Tuija, 2012, Käsillä tekeminen virkistää aivoja, http://yle.fi/uutiset/kasilla_tekeminen_virkistaa_aivoja/6309750http://yle.fi/uutiset/kasilla_tekeminen_virkistaa_aivoja/6309750

Viinikanoja Terhi, 2013, Käsityöharrastus internetissä ja käsityöblogien paikka Suomessa vuonna 2013, <http://www.käsityöelämässä.fi/12-nakokulmaa-käsityöhon/käsityöharrastus-internetissa-ja-käsityöblogien-paikka-suomessa-vuonna-2013/>

Voutilainen Matti, 2007, Kädentaitojen opettaminen verkon välityksellä, Tampereen yliopisto, Tietojenkäsittelytieteiden laitos, Pro gradu -tutkielma

YouTube, 2014, Tekijänoikeuskeskus: Mitä kohtuullinen käyttö tarkoittaa?, <https://www.youtube.com/yt/copyright/fi/fair-use.html>